

Hat ötvösművész kiállítása a Vigadó Galériában

■ A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) székházában lévő Vigadó Galériában november 21-én nyílt a kortárs ötvösművészet idősebb – hetvenedik életévét betöltött – nemzedékét képviselő hat művész kiállítása. A bemutató egyik fele ismétlés, ez év februárjában a pesthidegkúti Klebelsberg Kultúrkúriában láthatunk egy nagyon szép kiállítást Kótai József, Máté János és Muharos Lajos munkáiból, amelyek itt is szerepelnek. Most nemzedékük másik három kiemelkedő tagjának – Jajesnica Róbert, Kopcsányi Ottó és Péri József – alkotásaival lesz teljes a kép. Ők valamivel korábban, az ötvenes években szerezték diplomájukat a Magyar Iparművészeti Főiskolán, meghatározó mesterük Borsos Miklós volt. Az ő szellemiségét vitték tovább az 1958-ban alapított Ötvös Stúdióban, amelynek mindnyájan tagjai voltak, akkoriban ugyanis önálló műhelyről nem is álmodhattak. A stúdióban bronzból és rézből készült kisszériás, főként a lakáskultúra körébe tartozó munkákat az Iparművészeti Vállalat forgalmazta. A hat művész ebben az időszakban készült munkái – már csak anyaguknál és rendeltetésüknél fogva is – közel állnak egymáshoz, jellemzőjük a mesterség tökéletes ismerete, a biztos plasztikai és formaérzék, a használati tárgyakon is felvillanó egyéni látásmód. Később elágazott az útjuk, egyre markánsabban mutatkozott meg kinek-kinek saját művészi karaktere. Ebben szerepe volt az Ernst Múzeumban 1967-ben rendezett *Fémplasztikai kiállítás*-nak is, amelyet sokan fordulatként – „szobrász lesz az ötvös” – értékelték, az ötvösség ekkor nyert teret az építészetben is.

A februári kiállításról a *Magyar Iparművészet* 2014/3. számában írtam beszámolót, az ismétlések elkerülése végett most a három „csatlakozó” művész alkotásairól szólnék.

Jajesnica Róbert egyike volt a belsőépítészet felé utat törő művészeknek, számos középület, szálloda és étterem számára készített domborműveket, világítótesteket, térelválasztókat, cégereket és egyéb faliplasztikákat. Fantasztikusan értett a formáláshoz, a kiállítás

bemutatja néhány rézből felhúzott, kalapált, tulajdonképpen befejezetlen, de tökéletesen megformált, és néhány, domborított díszítéssel ellátott vázáját. Ezekkel közel egy időben készültek az Ötvös Stúdióban domborműves díszítésű dobozai, köztük a *Borsos-doboz*, amelynek ezüstözött felületén az ötvösszerszámok és az ötvösmunkák ábrázolása jelenik meg. A mesternek és a mesterségnek is emléket állító doboz a szakma iránti tiszteletnek ugyanolyan kifejezése, mint Kótai, Máté és Muharos számos hasonló témájú plakettje és kisplasztikája.

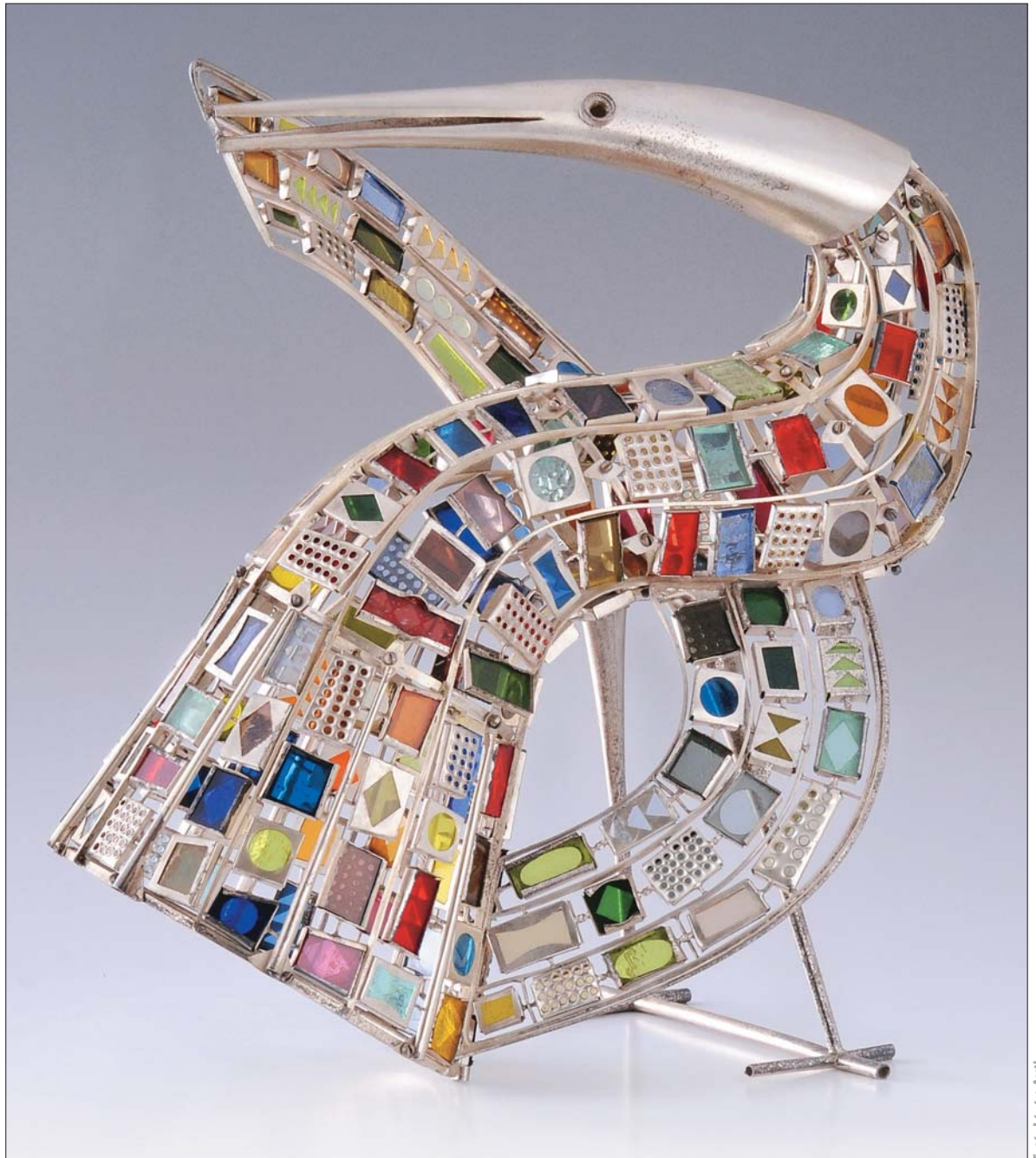
A hetvenes évek ízlésének dekoratív példája két nagyobb plasztika, egy hal és egy madár, amelyeken ezüstdrótból megformált vázra kis, színes ólomüvegeket befoglaló négyzetes keretből építette fel az állatok testét. Tulajdonképpen hasonló technikával

**Jajesnica Róbert:
Borsos-doboz (oldalain
ötvösszerszámok
és ötvösműhely
ábrázolásával) /
Róbert Jajesnica:
Box. Homage
to Miklós Borsos
(with renderings of
metal artists' tools and
workshop on its sides)**
[1959] *vörösréz,
ezüstözött / copper,
silvered*
[5,5x8,5x8,5cm]

Fotó: Lénárt Attila

Jajnesica Róbert:
Madár /
Róbert Jajnesica:
Bird
[1974]
ezüst, ólomüveg,
magasság: 28 cm /
silver; leaded glass,
height: 28 cm

Fotó: Lénárt Attila

készültek az ezredforduló éveiben nagyobb méretű falképei, a *Sok madár egy fán*, a *Magyarország Nagyasszonya* és *A magyar feltámadás*. A *Sok madár egy fán* egész felületét, a másik kettőnek széles keretét beborítják a drótvázra forrasztott kis ezüstfigurák, amelyeket leveles indák keretelnek, illetve választanak el egymástól. A *Magyarország Nagyasszonya* keretét a középkori élet jelenetei, a „magyar feltámadást” jelképező heraldikus sasét pedig a jellegzetes honfoglaló reflexíjjal nyilazó lovasok díszítik.

Mint oly sok modern ötvöst, Jajcsnica Róbertet is

megkísérette, hogy összemérje tudását a régi mesterekkel. Ezért készíthette el a hányatott sorsú késő antik ezüst Seuso-tál másolatát, az eredetivel azonos technikával. A középen lévő sokalakos domborított képet – lakomázó társaságot, halászokat, vadászokat, a tál eredetére utaló Pelso (a Balaton római neve) feliratú, halakban bővelkedő vizet – niellos háttér emeli ki, hasonlóan a peremen körbefutó vadászjelenetekhez. Egyetlen eltérés az eredetitől csak az alapanyag, a 71 centiméter átmérőjű új tálát rézből kalapálta és ezüstözte-niellózta a mester.

Fotó: Lénárt Anikó

**Péri József: Szitakötő /
József Péri: Dragonfly**
[1998] ezüst,
azsúr-zománc,
magasság: 10,5 cm /
silver, plique-a-jour,
height: 10,5 cm

→
**Kopcsányi Ottó: Hal /
Ottó Kopcsányi: Fish**
[1955] réz, vert,
magasság: 80 cm /
copper, embossed,
height: 80 cm

**Kopcsányi Ottó:
Doboz vitorlával /
Ottó Kopcsányi: Box
with sails**
[1980] réz, bronz,
vert, öntött / copper,
embossed, cast
[11x10x10 cm]

Különös alkotás a *Babba Maria*, ez a nagyméretű, fülkében álló Szűzanya-plasztika, amelyet rézből domborított a művész. A csillagkoszorúval körülvelt koronás Mária és karján az ugyancsak koronás Jézus alakját élénk színekkel festette be, ami erősen archaikus jelleget kölcsönöz a műnek. (Középkori tárgyakon végzett restaurátori vizsgálatok nemcsak a fa-, hanem a kőszobrokon és a bronzplasztikákon is találtak festéknyomokat.)

Kopcsányi Ottó korai munkái közül csak egy, még főiskolás korában készült, rézből domborított nagyméretű hal szerepel a kiállításon. Számára is áttörést jelentett az 1967-es kiállítás, építészeti munkái acélból és zománcozott bronzból (Vérellátó Központ, Szombathely), alumíniumból és rézből (Magyar Intézet, Szófia), rozsdamentes acélból (Monimpex Szálló, Budapest) készültek. A különböző anyagok felhasználásán kívül a változatosság jellemzi műveit a forma és

Fotó: Lénárt Attila

Fotó: Lénárt Attila

a technika alkalmazásának terén is. Öntött kisplasztikákat bronzból és vasból, reliefeket és plaketteket bronzból, készített fotómaratással díszített sárgaréz dobozokat, rézlemezből kalapált érmeket, vázákat és állatfigurákat, s már a nyolcvanas évektől dolgozott rozsdamentes acéllal. Vannak visszatérő témái, például a nagy, kerek sörényű oroszlanos reliefek, ahány példány, annyi királyi egyéniség. Dobozai, bronzplakettjei és domborművei máig gyakorta szerepelnek aukciókon, az internetes árveréseken többnyire „elkelt” megjegyzéssel. Ezüst ékszereit nyilván őrzik a

tulajdonosok, csak képen láttam egy piros zománcos halakkal díszített karkötőt, újabb, rozsdamentes acélból készített függőből pár darabot bemutat a kiállítás. Kerek és szögletes dobozai közül nagyon szépek a stilizált vitorlásokkal díszített darabok.

A *fény metamorfózis*a címet viselő két rozsdamentes acél falkép egyszerű plasztikája és kivágásai hibátlanul ragyogó acélfelülettel valóban a fényt ejtik rabul és sugározzák ki.

Kopcsányi az ötvösszakma oktatásában és szervezésében is tevékeny részt vállalt, évekig volt tanársegéd az Iparművészeti Főiskolán és 14 éven keresztül szaklektor a Művészeti Alapnál.

Péri József – már egy évtizede befejezett – életművét ugyancsak a sokoldalúság jellemzi, amiből sajnos nagyon keveset tud megmutatni ez a kiállítás. Eleve nem kerülhettek ide köztéri munkái, a simontornyai vár 2x3 méteres, rézből domborított kapuja, a veszprémi patika ugyancsak nagyméretű *Arany oroszlánja*, az auschwitz Magyar Emlékhely örökmécsese és a győri Széchenyi – egykori jezsuita – patika címerpajzs alakú cégere. Drága- és féldrágakövekkel díszített ezüst ékszerei számos bel- és külföldi kiállításon szerepeltek, köztük a világ egyik legrangosabb ötvösközpontjában, a németországi Hanauban. A kiállításon látható néhány viaszveszejtéses öntéssel készült, drágaköves nyakék és gyűrű ad csupán fogalmat Péri József ékszereinek színvonaláról. A kiállított három, olívamagokból és féldrágakövekből fűzött olvasó plasztikus, illetve zománcdíszes feszülettel pedig emlékeztethet a II. János Pál pápa számára készített rózsafüzérré.

A színpadi ékszerekhez hasonlóak az egyetemi méltóságjelvények, ezeket nem az aprólékos, finom kivitelezés jellemzi, hanem a messziről látható lapidáris formák. Ezekből Péri többet is készített az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem és az Iparművészeti Egyetem megrendelésére.

Sokat dolgozott a katolikus egyház számára, a pesti Szervita templom (Belvárosi Szent Anna-templom) ereklyetartóját és a Szent Mihály-templom úrkoporsóját, a Kálvária téri Jó pásztor lelkeszség úrmutatóját és az esztergomi ferencések kelyhét őrzik és használják a szertartásokon. Egy ajándéku készült ezüstke-

Fotó: Lénárt Attila

hely képviseli ezeket az egyházi felszereléseket a kiállításán, rózsakoszorúra emlékeztető rubin kővel díszített nodusa az ékszerekéhez hasonló technikával formált. Egyházi munkái közé sorolhatók azok a feszületek is, amelyeket a bakonybéli Szent Maurícius-monostor szerzetesei – a bencés hagyományoknak

Kopcsányi Ottó:
A fény metamorfózisa I.
/ Ottó Kopcsányi:
Metamorphosis
of Light, I

[2000] rozsdamentes
acél / stainless steel
[19x30 cm]

megfelelően – készítenek és árusítanak a monostor fenntartása céljából. Eredeti orosz kereszték és ikonok, román kori mellkereszték és korpuszok másolatain kívül készítenek fa talpas kereszteteket is, amelyeket Péri József tervezett, illetve az ő modellje után

öntött, román jellegű, de modern bronzkorpuszokkal látnak el.

A legtöbb most kiállított Péri-mű az arasznyi méretre felnagyított bogarak családjába tartozik. Ezek a fantasztikus precizitással, ezüstből, féldrágakövekből

Kopcsányi Ottó:
A fény metamorfózisa II.
/ Ottó Kopcsányi:
Metamorphosis
of Light, II

[2000] rozsdamentes
acél / stainless steel
[19x30 cm]

Péri József:
Utazókehely paténával /
József Péri: Itinerary
chalice and paten

[1986] ezüst, rubin,
vert, öntött,
kehely: 10,5 cm
magas, talp Ø 9,5 cm,
paténa: Ø 11,5 cm /
silver, ruby,
embossed, cast,
chalice: height 10,5
cm, base Ø 9,5 cm,
paten: Ø 11,5 cm

**Péri József:
Hőscincér /
József Péri:
Longhorn Beetle**
[1999] ezüst, achát,
magasság: 10 cm /
silver, agate,
height: 10 cm

és zománcból megalkotott plasztikák nagyon jellemzőek a művészre.

Végül feltétlenül említeni kell egy olyan eseményt, amelynek ugyancsak nincs látható nyoma a kiállításon, de Péri József életében igen jelentős esemény volt. A magyar koronázási jelvények hazahozatala (1978) után megalakult Koronabizottság tagja volt Szvetnik Joachim ötvösművész, az Iparművészeti Múzeum szó szerint mindent tudó főrestaurátora. Korai halála után egy ötvöscsoport kapott miniszteri engedélyt a Szent Korona vizsgálatára, ami személyes jelenlétemben meg is történt. Már ott, a vizsgálat során látszott, hogy a csoport tagjai kevésbé a szemüknek, mint az előre megkapott művészettörténeti prekonceptióknak hisznek. Vezetőjük, Csomor Lajos óriási publikációs sorozatba fogott, amelynek során „aranyműves-szakmai” szempontokra hivatkozva sokszorosan változó kor- és eredetmeghatározásokat közölt. Ezt megeléggel Ko-

vács Éva művészettörténésszel, a koronázási jelvények legkiválóbb kutatójával 1990-ben Péri Józsefet és Papp Lászlót kértük fel a Koronabizottság nevében egy valóban szakmai vizsgálatra. A korrekt, csak az ötvösmesterség magas fokú ismeretére támaszkodó vizsgálat az említett aranyműves-csoportétól igen csak eltérő eredményekre vezetett, amelyekről a két művész a *Magyar Iparművészet* 1994/1. számában és számos más fórumon is beszámolt. Írásukból az is kiderült, hogy az tud igazán egy tárgyat faggatni és válaszaiból következtetni, aki biztos és megalapozott szakmai tudás birtokában akár el is tudná készíteni.

LOVAG ZSUZSA
régész-muzeológus

(Visszanézve – A Borsos iskola és utóélete 1946–2014. Vigadó Galéria, Budapest, 2014. november 21. – 2015. január 4.)